

А.І. ІВАЩЕНКО*(Донецький державний університет управління, м. Донецьк, Україна)*

Теоретичні аспекти розвитку соціально відповідального інвестування в Україні

Стаття присвячена розкриттю теоретичних аспектів підвищення рівня соціально відповідального інвестування в українські компанії з ціллю впровадження системи корпоративної соціальної відповідальності. Обґрунтовано переваги впровадження системи корпоративної соціальної відповідальності в практику українських компаній. Виділено напрями стратегії розвитку корпоративної соціальної відповідальності та розкрито роль соціально відповідального інвестування у підвищенні ефективності діяльності соціально-відповідальних компаній. Запропоновано механізм управління соціальними програмами на підприємстві, застосування якого сприятиме забезпеченню належного рівня впровадження корпоративної соціальної відповідальності в Україні. Виділено основні критерії якісної оцінки соціальних інвестицій. Як вважає автор, підвищення рівня інтегрованості українських компаній до системи соціальної відповідальності світових корпорацій можна досягти шляхом адаптації міжнародного досвіду до вітчизняного інституційного середовища, забезпечення впровадження міжнародних стандартів, принципів та ідей, що базуються на гармонізації соціальних відносин.

Ключові слова: корпоративна соціальна відповідальність, соціально відповідальне інвестування, корпоративні соціальні програми, соціально відповідальні компанії.

А.И. ИВАЩЕНКО*(Донецкий государственный университет управления, г. Донецк, Украина)*

Теоретические аспекты развития социально ответственного инвестирования в Украине

Статья посвящена раскрытию теоретических аспектов повышения уровня социально ответственного инвестирования в украинские компании с целью внедрения системы корпоративной социальной ответственности. Обоснованы преимущества внедрения системы корпоративной социальной ответственности в практику украинских компаний. Выделены направления стратегии развития корпоративной социальной ответственности и раскрыта роль социально ответственного инвестирования в повышении эффективности деятельности социально-ответственных компаний. Предложен механизм управления социальными программами на предприятии, применение которого будет способствовать обеспечению надлежащего уровня внедрения корпоративной социальной ответственности в Украине. Выделены основные критерии качественной оценки социальных инвестиций. Как считает автор, повышение уровня интегрированности украинских компаний в систему социальной ответственности мировых корпораций можно достичь путем адаптации международного опыта к отечественной институциональной среде, обеспечение внедрения международных стандартов, принципов и идей, основанных на гармонизации социальных отношений.

Ключевые слова: корпоративная социальная ответственность, социально ответственное инвестирование, корпоративные социальные программы, социально ответственные компании.

A.I. IVASHCHENKO*(Donetsk State University of Management, Donetsk, Ukraine)*

Theoretical Aspects of Development of Socially Responsible Investing in Ukraine

The article addresses the theoretical aspects of raising the level of socially responsible investing in Ukrainian companies for the purpose of implementation of the system of corporate social responsibility. Founded are the advantages of implementing the corporate social responsibility in the practice of Ukrainian companies. Determined are the areas of the strategy of development of corporate social responsibility and the role of socially responsible investment in improving the efficiency of socially responsible companies. Suggested is the mechanism of management of

Фінанси та оподаткування

social programs in a company, the use of which will serve to ensure the due level of implementation of corporate social responsibility in Ukraine. Determined are the main criteria for the qualitative evaluation of social investment. According to the authors, the increased integration of Ukrainian companies to the social responsibility of global corporations can be achieved by adapting international practices to the domestic institutional environment to ensure implementation of international standards, principles and ideas that are based on the harmonization of social relations.

Keywords: *corporate social responsibility, socially responsible investing, corporate social programs, socially responsible company.*

Постановка проблеми. Розвиток економіки України та системи корпоративного управління на основі відповідальності та якості зумовлює актуальність проблеми формування корпоративної соціальної відповідальності підприємств. З кожним роком зростає потреба у розвитку корпоративної соціальної відповідальності (КСВ), що стає необхідною умовою для реалізації перспективних стратегій нашої країни. Одночасно зростають вимоги до компанії роботодавця, затребуваними стають принципи відкритості й прозорості в їх діяльності, все більше зростає увага потенційних інвесторів до характеристик конкурентоспроможності компанії, її відношення до довкілля, до соціальної відповідальності тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам застосування практики КСВ та виділенню вирішальної ролі соціально відповідального інвестування в цьому процесі присвячено праці багатьох вчених, серед яких варто виділити М.Є. Дейча [2], С.Ю. Лукіна [5], Я.О. Маліновську [6], Ю.М. Петренка [8] та ін. В обліковій площині

питанням інвестиційної привабливості підприємств через розкриття в їх звітності об'єктів «живої економіки» присвячені окремі праці В.М. Жука [3, 4]. Проте, не зменшуючи значущість наукових здобутків зазначених авторів, на сьогодні не вирішеними залишаються питання необхідності підвищення рівня соціальної відповідальності бізнесу в Україні.

Метою статті є розкриття теоретичних аспектів підвищення рівня соціально відповідального інвестування в українські компанії з ціллю впровадження системи корпоративної соціальної відповідальності.

Виклад основного матеріалу. В Україні прояви соціальної активності мають спонтанний характер та не є частиною плану з формування іміджу компанії. Сьогодні держава займає досить активну позицію стосовно створення сприятливих умов для роботи приватного сектора. Стратегія сприяння розвитку соціальної відповідальності розвивається в основних трьох напрямках, сутність яких детально розкриває рис. 1.

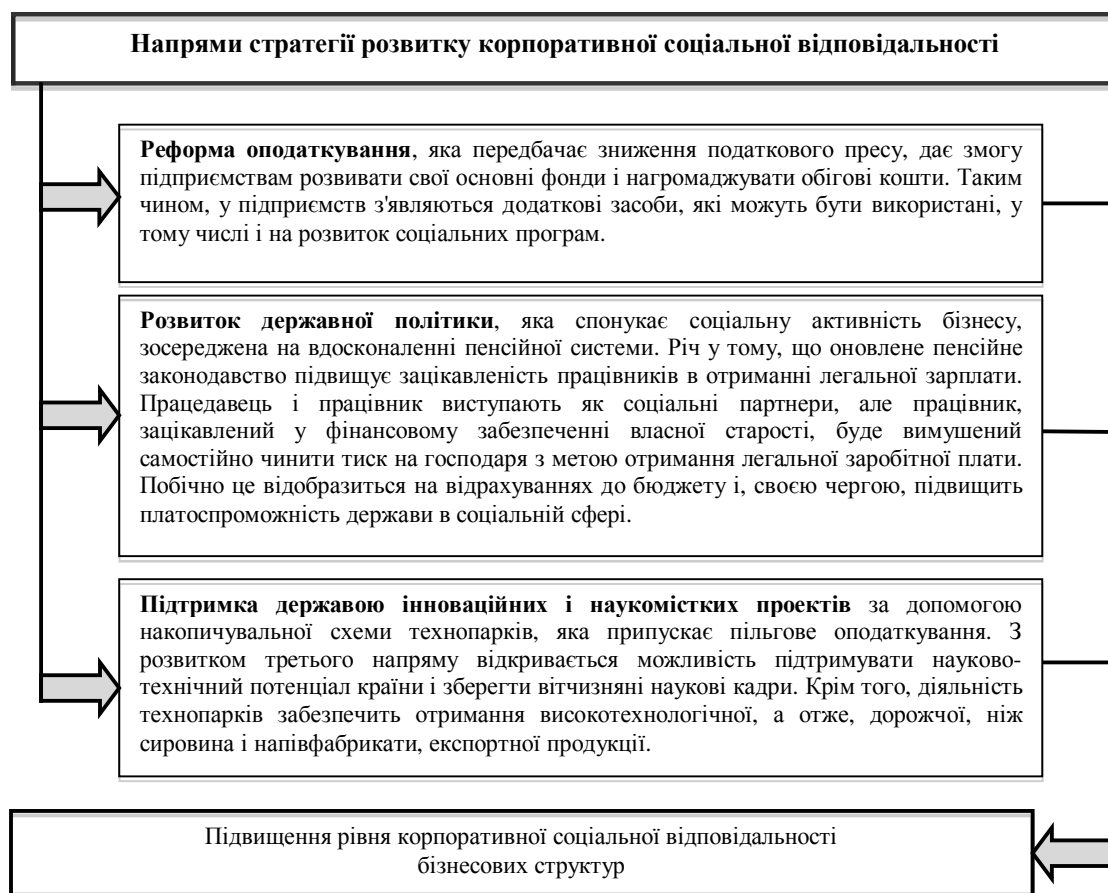

Рис. 1. Напрями стратегії розвитку корпоративної соціальної відповідальності

Реалізація корпоративної соціальної відповідальності в українській бізнес-практиці сприятиме підвищенню рівня конкурентоспроможності компаній у глобальному середовищі за рахунок підвищення якості продукції, зниження енерго- та

матеріалоемності, покращення трудових відносин і соціального захисту громад [5, с. 23]. Детально переваги від впровадження практики корпоративної соціальної відповідальності розглянуті на рис. 2.

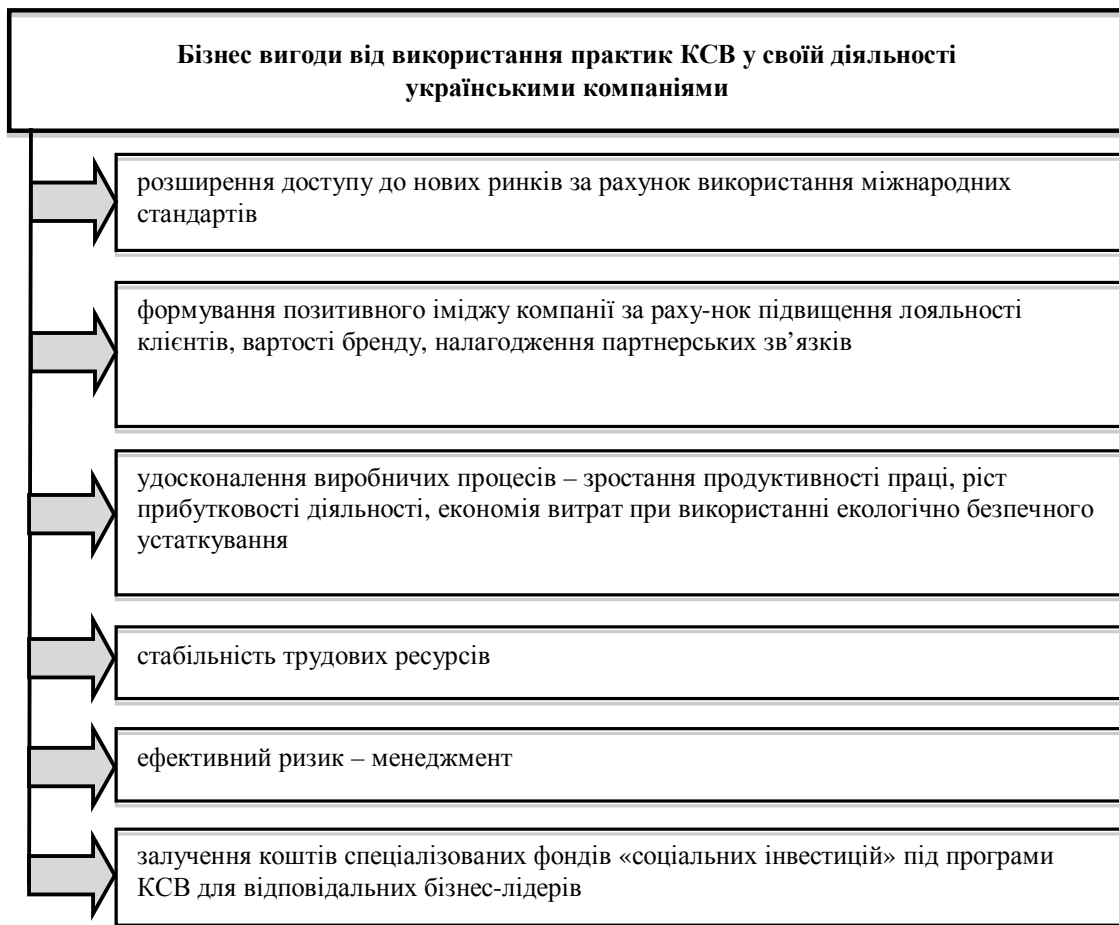

Рис. 2. Переваги впровадження практики КСВ для українських компаній

Ключову роль у практиці застосування концепцій КСВ відіграє соціально відповідальне інвестування (СВІ). Соціально відповідальне інвестування - це інвестиційний процес, що враховує соціальні й екологічні наслідки вкладень (як позитивні, так і негативні) у контексті фінансового аналізу. У західних країнах під СВІ розуміють прийняття рішень інвесторами про підтримку тих компаній, які не тільки мають привабливі показники рентабельності, але й відрізняються відповідальним ставленням до навколишнього середовища, розвитку місцевого співтовариства й не беруть участь у виробництві певних видів продукції, які негативно впливають на здоров'я населення.

Слід відзначити, що поведінка згідно з принципами СВІ (особливо в середньо- і довгостроковій перспективі) позитивно позначається на фінансових показниках компаній. Крім того, деякі аналітики вважають, що компанії, які приділяють особливу увагу рішенням соціальних і екологічних проблем, у довгостроковій перспективі матимуть більшу конкурентоспроможність, тому, і вкладення в них будуть більш привабливими. І немає ніяких

сумнівів, що ріст числа соціально свідомих інвесторів позитивно впливає на ділову практику компаній і стимулює прогресивні зміни в суспільстві.

На даний час в Україні не існує єдиних стандартів для оцінки ступеня повноти та комплексності інвестиційних процесів у межах соціальних програм. В окремих відомих дослідженнях використовуються три групи критеріїв якісної оцінки соціальних інвестицій, які ґрунтуються на 12 елементах.

Перша група – інституціональне оформлення соціальної політики (наявність спеціального документа, в якому визначена соціальна політика компанії); наявність спеціального підрозділу, який відповідає за реалізацію соціальних програм компанії; закріплення основних положень соціальної політики в колективному договорі.

Друга група – система обліку соціальних програм і заходів щодо їх реалізації (наявність щорічних фінансових звітів, складених відповідно до міжнародних стандартів); впровадження міжнародних стандартів соціальної відповідальності; оцінка ефективності соціальних інвестицій (забезпечення зворотного зв'язку між інвесторами та

Фінанси та оподаткування

отримувачем соціальних інвестицій); приклади соціальних програм.

Третя група – комплексність процесу соціального інвестування. Ця група передбачає облік п'яти напрямів витрат: розвиток персоналу компанії; охорона здоров'я та праці персоналу; природоохоронна діяльність і ресурсозбереження; підтримка добросовісної ділової практики; розвиток місцевої громади [1, с. 24].

Включаючи в стратегію розвитку бізнесу активність, пов'язану з реалізацією заходів КСВ, компанії істотно розширюють для себе коло потенційних інвесторів, а також збільшують можливість зниження вартості залучених коштів. Цей аспект доцільно враховувати і українським підприємствам.

Виділяють 4 основні стратегії СБІ, сутність яких відображена на рис. 3. При здійсненні компанією соціальних програм постає питання балансу двох показників: ефективності для суспільства - соціального ефекту (*social value added* - внесок компанії в рішення соціальної проблеми) і вигоди для компанії - впливу на основну діяльність (*business value added* - економічний ефект (дохід) від реалізації програми). При цьому, говорячи про економічні вигоди КСВ для бізнесу, багато авторів відзначають той факт, що ці вигоди найбільше яскраво проявляються в таких сферах, як фінанси, маркетинг і керування персоналом. Крім цього, варто відзначити цінність заходів КСВ у такій галузі, як керування ризиками.

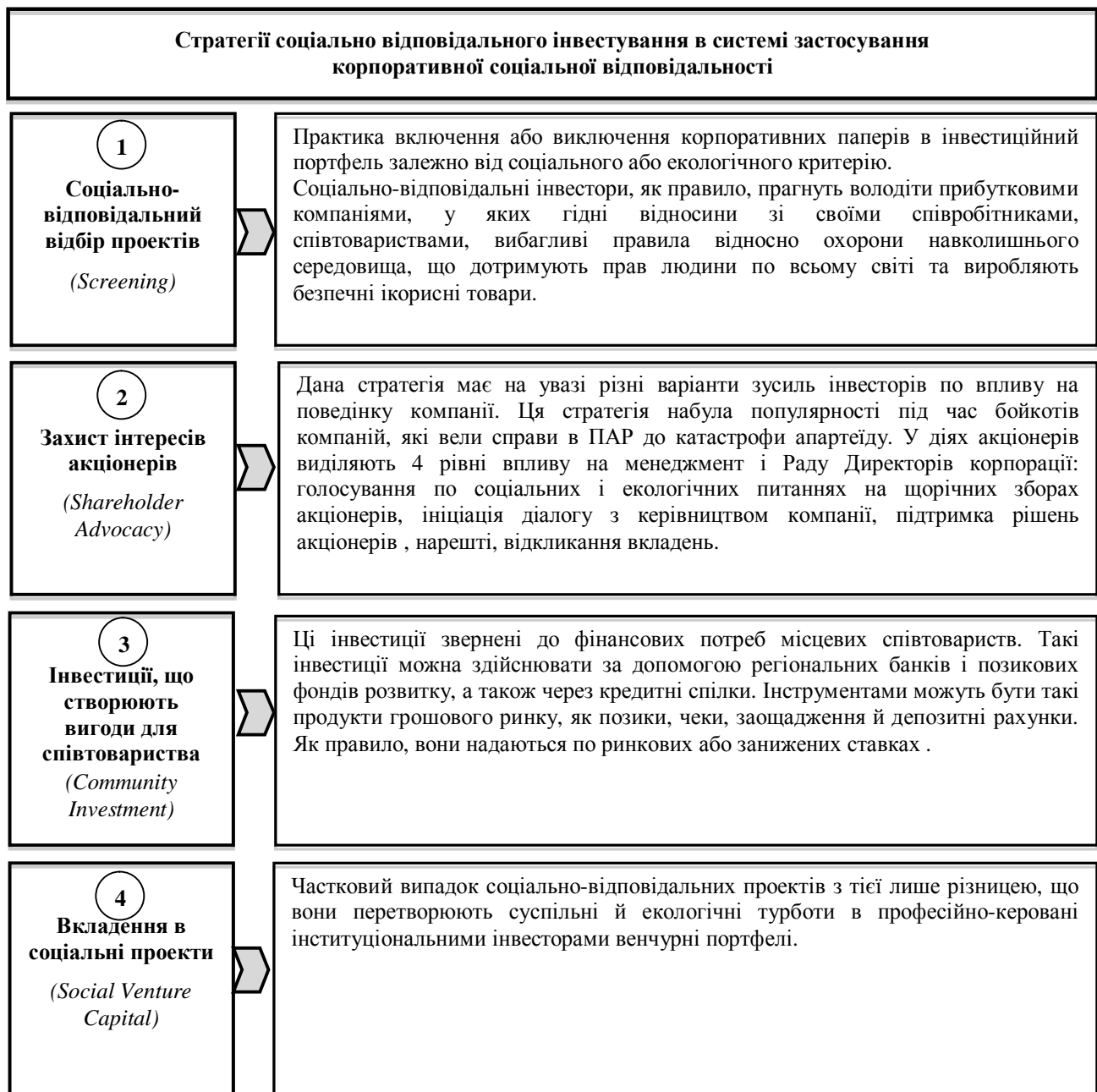

Рис. 3. Стратегії соціально відповідального інвестування в системі застосування корпоративної соціальної відповідальності

Вигода характеризується створенням стабільного бізнес-середовища, зниженням операційних ризиків, створенням позитивного іміджу, зміцненням довіри, збільшенням капіталізації, зростанням фінансових показників, підвищенням продуктивності праці, розвитком інновацій, що сприяють розширенню ринку тощо.

Вигода, одержувана від реалізації концепції КСВ, характеризується поліпшенням фінансових показників діяльності компанії. Ключовими індикаторами при цьому є: КСВ-дохід, дохід з інвестицій (*ROI – Return on Investment*), дохід з активів (*ROA - Return on Assets*), дохід із продажів (*ROS -Return on Sales*), чистий прибуток та ін. Найчастіше дослідження в цій галузі будуються на порівнянні фінансових показників соціально

відповідальних і невідповідальних компаній. Вважається, що найбільш точні і адекватні дані можна одержати тоді, коли характеристики компаній (сфера діяльності, величина активів, кількість співробітників і т.д.) у вибірках максимально збігаються.

Отже, одним з основних мотивів, які спонукають вітчизняні та зарубіжні компанії підвищувати корпоративну соціальну відповідальність є можливість залучення інвестиційного капіталу для розвитку соціально відповідальних компаній.

Управління корпоративними соціальними програмами – це безперервний процес, який передбачає наступну послідовність етапів, представлену на рис. 4.

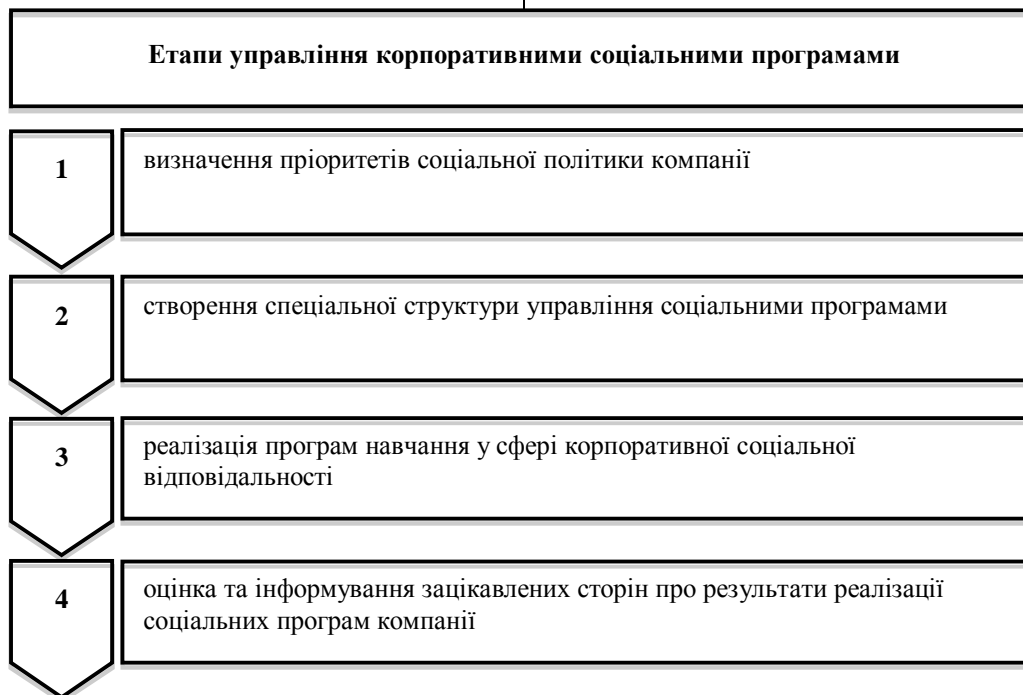

Рис. 4. Механізм управління корпоративними соціальними програмами

Отже, для забезпечення належного рівня впровадження корпоративної соціальної відповідальності в Україні необхідне впровадження механізму управління корпоративними соціальними програмами. Цього можна досягти шляхом залучення належного рівня соціально відповідальних інвестицій з метою забезпечення конкурентних переваг впровадження практики КСВ для українських підприємств на світовому ринку корпоративного управління.

Висновки. Міжнародний досвід показує, що формування та використання КСВ дає компаніям ефективний результат, сприяє покращенню іміджу та ділової репутації, підвищенню інвестиційної привабливості, вкладу у стійкий національний розвиток. У межах цих напрямів компанії здійснюють комплекс заходів, які відображаються у звітах з корпоративної соціальної відповідальності та сталого розвитку.

Українські підприємства мають значну кількість позитивних прикладів адаптації досвіду західних компаній з соціально відповідальної поведінки, які виявляються у покращенні умов роботи працівників, запровадженні нових технологій, захисті навколишнього середовища. Однак, сьогодні необхідно узагальнити досвід подібних програм з метою подальшого формування умов для розробки Національної стратегії корпоративної соціальної відповідальності, яка буде спроможна допомогти вітчизняним компаніям у розширенні відповідних програм або запровадженні власної стратегії КСВ. Подальший розвиток корпоративної соціальної відповідальності в Україні залежить від престижу соціальних питань для вітчизняних компаній. Вплив суспільства на моральні переконання власників бізнесу, вимоги зі сторони іноземних партнерів, необхідність сертифікації для освоєння інших ринків - всі ці фактори створюють підґрунтя для визначення

та запровадження вітчизняної корпоративної соціальної відповідальності й індивідуальних стратегій окремо для кожної компанії. Необхідно адаптувати досвід іноземних компаній і міжнародних програм до умов України й одночасно слід враховувати власні історичні традиції з метою підвищення ефективності програм, систем і процесів внутрішнього розвитку держави та її бізнес структур. Важливим є висвітлення теми КСВ у засобах масової інформації, щоб донести її важливість до бізнесових структур і суспільства в цілому.

4 Список використаних джерел

1. *Баюра Д.* Корпоративна соціальна відповідальність у системі корпоративного управління / Д. Баюра // Україна: аспекти праці. Науково-економічний та суспільно-політичний журнал. – 2009. - № 1. – С. 21-25.
2. *Дейч М.Є.* Міжнародний досвід розвитку корпоративної соціальної відповідальності та можливості його адаптації до умов України / М.Є. Дейч // Економіка та право. – 2011. - № 3. – С. 13-19.
3. *Жук В.М.* Екологічні аспекти бухгалтерського обліку в агропромисловому виробництві / В.М. Жук // Агроекологічний журнал. - 2012. - № 2. - С. 18-23.
4. *Жук В.М.* Облікові технології у забезпеченні інвестиційної привабливості та фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств / В.М. Жук,

Ю.С. Бездушна, О.С. Вдовенко // Облік і фінанси. - 2013. - № 4(62). - С. 32-38.

5. *Лукін С.Ю.* Корпоративна соціальна відповідальність, як фактор конкурентоспроможності на глобальних ринках // С.Ю. Лукін, Є.Г. Соломаха // Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – Сталий розвиток економіки. - 2011. - № 2 (5). – С. 22-24.

6. *Маліновська Я.О.* Соціальна відповідальність бізнесу в Україні: етапи становлення / Я.О. Маліновська // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 18.6. – С. 200-204.

7. *Петрашко Л.* Корпоративна соціальна відповідальність в українській бізнес практиці / Л. Петрашко // Університетські наукові записки: Часопис Хмельницького університету управління та права. Випуск 1/2011. Право - Економіка – Управління. – Хмельницький, 2011. – С. 99-125.

8. *Петренко Ю.М.* Сутність корпоративної соціальної відповідальності: зарубіжний та вітчизняний підхід / Ю.М. Петренко // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. - № 1. – С. 191-195.

9. *Шмиголь Н.М.* Впровадження елементів корпоративної соціальної відповідальності в систему управління підприємством: стратегії, дохід, ефективність / Н.М. Шмиголь // Вісник Запорізького національного університету. – 2013. - № 1(4). – С 212-216.